

АНАЛІЗ ПОХОДЖЕННЯ ТА КОНСТРУКЦІ СТАВКІВ УКРАЇНИ

Суслик В.Д. – студентка 4-го курсу напрямку «Екологія, охорона навколишнього середовища та збалансоване природокористування»

Керівник: Хабовський А.Е. – асистент кафедри моніторингу навколишнього середовища та збалансованого природокористування.

Одним з важливих завдань регулювання річкового стоку в інтересах народного господарства є створення надійних водних об'єктів – штучних водойм (ставків, водосховищ). Їх наявність на багатьох річках призводить до суттєвих змін водного режиму і природних умов, а також господарської діяльності на ділянках впливу регулювання стоку.

Теоретико-методологічні здобутки озерознавства (лімнології), сформовані в працях вітчизняних й зарубіжних науковців Бусаласа І.В. [1], Гриневича А.Г. та ін. [3], Черкавського С.К. [10], Широкова В.М. та ін. [4-6, 11].

Розподіл ставків на території України досить нерівномірний, а облік їх дуже ускладнений. Ставки – найбільш чисельні водойми України (27496 водойм), саме тут зосереджена значна частина гідроресурсів країни. Вказані водойми, завдяки їх чисельності, в більшості районів уже стали невід'ємним біотопічним елементом ландшафту. Площа водного дзеркала становить 208,32 тис. га, повний об'єм – 2986,1 млн. м³ [2, 8].

Таблиця 1.

Ставки України (за природними (фізико-географічними) країнами (зонами))

Фізико-географічні країни, зони	Кількість	Об'єм, млн. м ³	Площа, тис. га
Східно-Європейська рівнина	25619	2902,03	199,79
Змішаних лісів	5843	714,6	53,0
Лісостепова зона	13952	1356,5	99,81
Степова зона	5817	758,3	46,98
Українські Карпати	1067	76,0	5,48
Кримські гори	817	80,7	3,05
РАЗОМ	27496	2986,1	208,32

Ресурси ставків за природними (фізико-географічними) країнами (зонами) розподілені наступним чином (табл. 1): Східноєвропейська рівнина – 25619 водойм, об'єм – 2902,03 млн. м³, площа – 199,79 тис. га (майже половина з них розміщена у Лісостеповій зоні), Українські Карпати (1067 водойм, 76 млн. м³, 5,48 тис. га відповідно), Кримські гори (817 водойм, 80,7 млн. м³, 3,05 тис. га).

За походженням і способом живлення на території України ставки представлені такими групами: ставки на річках, ставки в ярах, копані ставки та наливні ставки [9]. Ставки на річках – річкові загати, які розміщені на річках або струмках, живлення відбувається протягом всього року. Рівинні річки в

своїх верхів'ях, як правило, перегороджені рядом гребель, які ділять річку на окремі (декілька) ставки. Такі водойми мають форму трикутників, які розширюються від верхньої до пригреблевої частини.

Практично непроточними є ставки в ярах, вони характеризуються нагромадженням продуктів ерозії. В результаті замулення ці ставки швидко міліють і заростають. Таких водойм в Україні велика кількість, і зосереджені вони переважно в посушливих районах, де використовуються комплексно (зрошення, водопостачання, рибництво, рекреація). Живляться у період випадання атмосферних опадів або під час танення снігу. Копані ставки у чистому вигляді зустрічаються (будуються) рідко. У більшості випадків будують комбіновані ставки – частково копані, а частково загатні, особливо багато таких водойм у степовій зоні. Ці ставки на півдні України піддаються значному засоленню. Крім атмосферних опадів живляться також і ґрунтовими водами.

За своєю конструкцією регульованими є наливні ставки, створюються вони здебільшого у рибиницьких господарствах, але значно залежать від місцевих географічних факторів. Живлення цих ставків відбувається з річкових річок. Наливні ставки створені на високопродуктивних ґрунтах, дають найбільш високу біологічну продукцію, на відміну від споруджених на неродючих ґрунтах. Наливні ставки наповнюються водою з річок через спеціально побудовані канали або насосні станції.

Лімнічні особливості ставків визначаються не тільки походженням, джерелами живлення, морфометричними особливостями, ступенем заростання і замулення, характером господарської діяльності на водоймі і на водозборі, але у значній мірі регіональними факторами.

За типом живлення, лімічним складом і гідробіологічним режимом для України виділяють сім категорій ставків, приурочених до певних регіонів [9].

1. Лісові ставки атмосферно-ґрунтового живлення, руслові на струмках і наливні, з лісовим і болотним стоком, дистрофні - найбільш поширені в лісовій зоні правобережної України.

2. Лісостепові ставки руслові і наливні на струмках, а також атмосферно-ґрунтового живлення, евтрофні – найбільш характерні для південних районів правобережжя лісової зони України, західних районів Лісостепу, включаючи північно-східне Прикарпаття, лівобережжя лісової зони України і північні райони Лісостепу.

3. Лісостепові ставки руслові на річках, великі, евтрофні – розміщені переважно в центральній частині Лісостепу.

4. Північно-степові ставки балкові з атмосферно-ґрунтовым живленням, евтрофні – переважають у Степу, займають північні степові райони та південні райони Лісостепу.

5. Південно-степові ставки з атмосферно-ґрунтовым живленням, політропні – переважають на значних площах сухого степу і на всій території рівнинного Криму.

6. Гірські і передгірські Кримські ставки, евтрофні – розміщені на території Кримських гір і передгір'я.

7. Гірські і передгірські Карпатські ставки, оліготрофні – розміщені на території Українських Карпат і Закарпаття.

Важливими показниками, які характеризують ресурси ставків є кількість ставків на 1000 км² та об'єм води ставків у млн. м³ на км². Розраховані

показники свідчать, що найвищі вони у Вінницькій (120 водойм на км², 0,01 млн. м³ на км²) та Черкаській (108 і 0,01 відповідно), найменші – у Закарпатській (4 і 0,0006) областях.

Список використаних джерел

1. Бусалаев И.В. Анализ и планирование водохозяйственных систем в условиях неопределенности информации // Водные ресурсы / И.В. Бусалаев. – 1973. – № 5. – С. 170-178.
2. Яцик А.В. Водне господарство в Україні / За ред. А.В. Яцика, В.М. Хорева. – К.: Генеза, 2000. – 456 с.
3. Гаврилянчик Р.Ю. Екологічний моніторинг якості поверхневих вод за зміною видового складу вищої водної рослинності в умовах Подільського Придністер'я / Р. Ю. Гаврилянчик, Д.П. Плахтій // Навколишнє середовище і здоров'я людини : матеріали міжнародної наукової конференції. – Кам'янець–Подільський, 2008. – С. 90–94.
4. Гаврилянчик Р.Ю. Екологічний моніторинг вищої водної рослинності басейну річки Жванчик / Р. Ю. Гаврилянчик, І.А. Грубляк М.І. Козак // Сучасні проблеми збалансованого природокористування : Матеріали III міжнародної науково–практичної конференції. – Кам'янець–Подільський, 2008. – С. 91–93.
5. Гаврилянчик Р.Ю., Степась А.В. Екологічний моніторинг перспективних територій для включення в заповідну зону майбутнього Хотинського національного природного парку / Р. Ю. Гаврилянчик, А.В.Степась // Вісник Полтавської державної аграрної академії. – Полтава, 2008. – № 4. – С. 90–92.
6. Ільїн Л.В. Ресурси водойм уповільненого водообміну України // Україна: географічні проблеми сталого розвитку. Зб. наук. праць. В. 4-х тт. – К.: ВГЛ Обрії, 2004. – Т. 3. – С. 164-166.
7. Паламарчук М.М., Загорчевна Н.Б. Водний фонд України: Довідковий посібник / За ред. В.М. Хорева, К.А. Алієва. – К.: Ніка-Центр, 2001. – 392 с.
8. Черкавский С.К. О единой государственной системе учета вод и введения водного кадастра СССР // Водные ресурсы. – 1972. – № 3. – С. 44-52.
9. Широков В.М., Гриневиц А.Г. Система учета использования зарегулированных водных ресурсов СССР // География и природные ресурсы. – 1983. – № 2. – С. 19-26.